

A kazanyi BRICS csúcstalálkozó – csak egy újabb téglá az épülő multipoláris világrendben?

Goreczky Péter, Kránitz Péter Pál, Seremet Sándor & Trembeczki Zsolt

Készítette: Goreczky Péter, vezető elemző, MKI
Kránitz Péter Pál, vezető kutató, MKI
Seremet Sándor, vezető kutató, MKI
Trembeczki Zsolt, kutató, MKI
2024. október 25.

A kazanyi BRICS csúcstalálkozó – csak egy újabb téglá az épülő multipoláris világrendben?

A multilateralizmus megerősítése az igazságos globális fejlődés és biztonság érdekében – ez a BRICS idej orosz elnökségének mottója. Az elnökség prioritásai között helyet kapott az új tagállamok integrálása, a tagjelöltekkel és a fejlődő világ országaival való együttműködés elmélyítése, a BRICS intézményi fejlesztése, illetve a formáció terror-, korrupció-, pénzmosás- és drogkereskedelem-ellenes együttműködésének megerősítése. Az elnökség egyik kulcskérdése a BRICS bővítése volt – Törökország és Azerbajdzsán mellett mintegy 30 állam jelezte csatlakozási szándékát –, ám Oroszország és India ellenzését követően a kazanyi csúcstalálkozón a bővítés helyett végül az együttműködés lazább kereteinek alapjait fektették le. A csúcstalálkozó zárónyilatkozatának tanulsága szerint a BRICS politikai kohézióján nem sikerült számottevően javítani, ám újabb jelentős lépéseket tettek a tagországok közti gazdasági együttműködés erősítésére.

Az orosz BRICS elnökség mottója „A multilateralizmus megerősítése az igazságos globális fejlődés és biztonság érdekében”. Az orosz olvasatban ennek több [teljesítendő pontja](#) is volt. Gyakorlati szempontból az orosz célok a BRICS-en belül a hagyományos „minden jó érdekében és minden rossz ellen” formula mellett kézzelfogható célokkal is rendelkeznek. Ezek egy szorosabb pénzügyi és gazdasági integrációt is kilátásba helyeznek. Az orosz olvasatban a BRICS+ a világ lakosságának csaknem felének érdekeit képviseli, amely korlátozott hozzáféréssel rendelkezik a nyugati technológiákhoz és piacokhoz. Ezért mindenekelőtt a szervezetnek biztosítania kell a bankrendszer függetlenségét, fejlesztenie kell az alternatív pénznemek használatát a fizetésekhez, és létre kell hoznia a SWIFT analógját, vagy integrálnia kell a meglévő rendszereket. Fontos feladat a nemzeti fizetési rendszerek és az adatroaming kölcsönös elismerése is a pénzügyi tranzakciók és az online kereskedelem szabadságának biztosítása érdekében. A digitális valuták bevezetése elősegíti a

tranzakciók és a konverziók felgyorsítását, ehhez azonban jelentős politikai akarat és összehangolt fellépés szükséges a részt vevő országok részéről. Ezeket világgazdasági és világpolitikai szinten a BRICS-szel és a BRICS+-al az alábbiak szerint lehetne összefoglalni:

- Energia: kiegyensúlyozott energiakereskedelmi rendszer létrehozása és az éghajlati agendák felülvizsgálata, figyelembe véve a szervezet gazdaságainak érdekeit.
- Élelmiszer: a mezőgazdasági hatalmak közötti koordináció az élelmiszer-ellátási politikák kialakítása érdekében, élelmiszerbankok létrehozása az árak és a termékek elérhetőségének stabilizálása érdekében a válságok idején.
- Befektetések: befektetési alapok létrehozása és a külföldi befektetésekre vonatkozó új szabályok kidolgozása olyan elvek mentén, amelyek lehetővé tennék az eltávolodást a jelenlegi, a kollektív Nyugat érdekeit előtérbe helyező szabályoktól.
- Jog: a nyugati jogi diktátumok ellensúlyozása, a tisztességes nemzetközi kereskedelem elveinek helyreállítása.

Ezek nagy részben szóba is kerültek a kazanyi csúcson ugyanis a [zárónyilatkozat](#) kiemelte az Oroszország kezdeményezésére létesítendő BRICS Gabonatőzsde terveit, amely idővel egy teljes értékű árutőzsdévé válhat, s a földgáz- és kőolaj-kereskedelem piacául is szolgálhat. A BRICS tagállamok számára rögzített gabonaárak a javaslatot előterjesztő Vlagyimir Putyin orosz elnök szerint a globális élelmiszerbiztonság egyik alappillére lehetne. A BRICS államok 1,17 milliárd tonna gabonát [termelnek](#), ami a globális termelés 42%-a, míg a tömörülés biztosítja a globális kőolajtermelés 43%-át, így a BRICS tőzsde a nemzetközi áruforgalom egyik kulcsintézménye lehet a jövőben.

A zárónyilatkozat megerősíti a BRICS elkötelezettségét egy erős globális pénzügyi védőháló fenntartása mellett, amelynek középpontjában egy jól felszerelt IMF áll. A brettonwoodszi intézmények reformjára szólít fel annak érdekében, hogy a feltörekvő piacok és a fejlődő gazdaságok olyan szerepet töltsenek be, amely tükrözi ténylegesen növekvő hozzájárulásukat a világgazdasághoz. Hangsúlyossá válik továbbá a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD) 2025-ös részesedési felülvizsgálatának fontossága, elismerve annak a globális pénzügyi rendszerben betöltött kritikus szerepét. A csoport kiemeli, hogy az IBRD részesedését úgy kell átalakítani, hogy az jobban tükrözze a tagok gazdasági helyzetét. A BRICS továbbá hangsúlyozza a

nemzetközi monetáris és pénzügyi rendszer reformjának fontosságát, hogy az jobban megfeleljen a globális igényeknek, és megjegyzi, hogy a BRICS saját maga is hozzájárul ehhez a folyamathoz olyan elvek révén, mint a biztonság, a függetlenség és a befogadás.

Oroszország számára régóta fontos kérdés, hogy kereskedelmét nemzeti valutában tudja megvalósítani olyan rendszereken keresztül, amelyeket nem a nyugati országok felügyelnek. Ennek értelmében több ízben tettek már kísérletet alternatív fizetési rendszerek kialakítására és azok bevezetésére. Ilyek lehetne a [BRICS Pay](#) is, amely a SWIFT-et tudná kiváltani. Az orosz gazdaság bár továbbra is állja rá nehezedő szankciók súlyát, ugyanakkor a dollárban történő tranzakciók komoly kockázatot jelentenek számára. Nem meglepő, hogy az Orosz Nemzetközi Ügyekért Felelős Tanács dollármentesítésről szóló tervet [terjesztett](#) a BRICS elé. Az anyag magánszektor részvételének ösztönzését javasolja a köz- és magánszféra partnerségén keresztül egy új pénzügyi rendszer létrehozása érdekében. Az Oroszország, Brazília, India, Kína, Dél-Afrika és India közötti államközi megállapodások hiányában a dokumentum a nemzeti valutákban elszámolt infrastruktúra és piacok fejlesztését javasolja. A szerzők elismerik a koordináció nehézségeit, de lehetőséget látnak az Új Fejlesztési Bank által támogatott magán-állami együttműködésekben. Fontos azonban megemlíteni, hogy a sikerek ellenére a legtöbb hitelfeltevő még mindig a dollárhiteleket részesíti előnyben, ami kihívások elé állítja a BRICS-országokon belüli pénzügyi együttműködést.

A kazanyi csúcstalálkozón nem valósult meg a globális Kelet és Dél több mint harminc országa által remélt bővítés. Az újabb tagországok felvétele helyett létrehozták a BRICS Partnerország kategóriát, amely a tagságnál lazább, ám várhatóan széleskörű gazdasági-politikai együttműködési kereteket tesz lehetővé a BRICS-szel való együttműködésben érdekelt ázsiai, afrikai és latin-amerikai országok számára. A csúcstalálkozó utolsó napján tizenhárom partnerország felvételét [jelentették be](#): Algéria, Belarusz, Bolívia, Indonézia, Kazahsztán, Kuba, Malajzia, Nigéria, Thaiföld, Törökország, Uganda, Üzbegisztán és Vietnám. Az orosz elnökség jelentős energiát fektetett a BRICS tagállamok és partnerországok közötti kulturális és személyes kapcsolatok erősítésébe. Az elnökség által szervezett több mint 260 programon ifjúsági találkozók, oktatási programok, kulturális és tudományos rendezvények, sőt, divatbemutató és egy BRICS Játékok elnevezésű sportrendezvény is helyet kapott.

A tavalyi Johannesburgi csúcstalálkozó egyértelműen Kína érdekeinek megfelelően alakult, hiszen a formáció bővítéséről hozott döntés, illetve a nemzetközi rendszer egyes intézményeinek reformjára

vonatkozó konkrét céldátumok beemelése a zárónyilatkozatba mind beleillett Peking törekvésébe, hogy magát a fejlődő világ vezetőjeként, a csoportot pedig a Nyugattal szembenálló erőközpontként pozicionálja. A 2023-as találkozó óta ebben a tekintetben Peking és Moszkva BRICS-el kapcsolatos céljai még közelebb kerültek egymáshoz. Úgy tűnik, az idei csúcstalálkozón a kínai vezetés számára viszont fontosabb volt, hogy a BRICS egységet mutasson kifelé, és megőrizze az igazságosabb világrendet szorgalmazó országcsoport imázsát, mintsem, hogy felszínre kerüljenek a formáción belül a Nyugat kapcsán meglévő törésvonalak. Ennek megfelelően a [kínai elnök beszéde](#) és az általa javasolt öt pont egyrészt általánosságokat tartalmazott a békéről, a közös és fenntartható fejlődésről, az igazságosabb világrendről. Másrészt pedig olyan konkrét javaslatokat tett, amelyek a BRICS-en belüli együttműködés kiterjesztését és elmélyítését, illetve minőségi javítását célozzák, beleértve konkrét területekkel foglalkozó BRICS-intézetek felállítását, amelyek azonban – elnevezésükből ítélve – vélhetően az együttműködés Kína-központúságát erősítenék. A Hszi elnök által ígért tíz oktatási központ, amelyet BRICS országokban állítana fel Kína, beleillik az Övezet és Út Kezdeményezés 2023-as csúcstalálkozásán felvázolt új megközelítésbe, mi szerint Peking egyre több kisebb, de a helyi emberek igényeit szolgáló projektet indít külföldön. A csúcstalálkozón az ukrajnai háború kapcsán érdemi változást nem mutatott a kínai álláspont, a „Béke Barátai” csoport létrehozására vonatkozó, Brazíliával közös kezdeményezés is inkább a fejlődő világ egységes fellépéséről szól, mivel a Nyugat meghatározó államai megjósolhatóan nem fognak csatlakozni az alakuló klubhoz. Ugyanakkor az, hogy az ukrajnai kérdés kevesebb figyelmet kapott a zárónyilatkozatban arra ad okot következtetni, hogy a fejlődő világ egységes fellépése nem a nyugati minta szerint alakul. Utóbbi viszont kérdésessé teszi az ukrán békefolyamatok megvalósíthatóságát. Az ukrán békecsúcsok egyik fő célja a Globális Dél, vagy el nem kötelezett államok meggyőzése, erre azonban egyre kevesebb esély marad. A látható tendenciák miatt kérdésessé válik az elnapolt soron következő békecsúcs sikere.

Ellentétben Kínával és Oroszországgal, India nem az amerikai befolyás elleni eszközként tekint a BRICS-re, és – ellentétben más, kisebb tagállamokkal – nem is a Kínával való multilaterális kapcsolatápolás eszközeként. Új-Delhi felől nézve a BRICS haszna abban áll, hogy Indiát a globális döntéshozatal egyenrangú, stratégiai szempontból autonóm résztvevőjeként mutatja be, és hogy elősegíti az kapcsolattartást a Globális Dél olyan országaival, amelyek egyébként Kínával jóval többet érintkeznének. India reményei szerint a BRICS Oroszország elszigeteltségét, ezáltal pedig Peking Moszkva fölötti stratégiai befolyását is segíthet enyhíteni. Mindeközben India gyakran játszott

mérséklő szerepet a BRICS-en belül, visszafogva az Egyesült Államokkal és a Nyugattal szembeni barátságtalan elemeket a fórum napirendjén és nyelvezetében. Példaképpen, India soha nem volt a „dollármentesítés” lelkes támogatója. Mivel India nem akarja minél szélesebb Nyugat-ellenes koalícióvá formálni a BRICS-et, ezért Új-Delhi nem érdekelt a formáció gyors bővülésében sem, mivel az saját súlyának csökkenését eredményezné. Ezek tükrében India alapvetően elégedett lehet a 2024-es csúcstalálkozó eredményeivel, Új-Delhi céljainak megfelel, hogy újabb bővítés helyett a „BRICS partnerország” kategóriájának bevezetése történt meg. India szintén elégedett lehet azzal, hogy a [zárónyilatkozat](#) nem tartalmaz élesen Nyugat-ellenes kirohanásokat és a jelenlegi világrend átalakítását célzó drasztikus lépéseket. Az egyoldalú amerikai szankciókat elítélő tétel alapvetően csak a csoport többségének eddig is hangoztatott álláspontjának megerősítését jelenti.

Oroszország bár aktív formálója kíván lenni a BRICS politikájának és fejlődésének tudja, hogy a BRICS-ben nem törhet vezető pozíciókra gazdaságilag. Indiával és Kínával nem tud versenyezni. Gazdasági és világpolitikai céljait tehát úgy fogalmazza meg, hogy azok mindkét ország számára kedvezőek legyenek – ergo ne legyenek elítélve azért, hogy orosz energiahordozókat vásárolnak, de üzen az afrikai országoknak is, amelyek számára az élelmiszerbiztonság kritikusan fontos. Mivel gazdaságilag nem tud vezető szerepet vállalni Moszkva igyekszik ideológiai alternatívát kínálni azoknak az országoknak, amelyek nem értenek egyet a liberális világrend elterjedt dogmáival. A Kremlben úgy vélik, hogy Oroszország küldetése van, civilizációs mintaként kell hogy fellépjen, ami sok esetben akár vonzó is tud lenni a hagyományos értékrendek mentén szerveződő társadalmak számára egyébként keresztények és muzulmánok számára egyaránt. Nem véletlen, [mondják a szakértők](#), hogy az orosz elnökség alatt Kazanyban rendezik meg a csúcst a muzulmán Tatárföld fővárosában, jelezvén az orosz társadalom egységességét tagjai vallási, vagy etnikai hovatartozásától függetlenül.

Oroszország bár kommunikációjában nagy reményeket és nagy célokat fogalmaz meg a BRICSsel és a BRICS+-al kapcsolatban, nagy valószínűséggel tudatában van annak lehetőségeivel. A tagországok többsége bár beszél arról, hogy a világot újra kell rendezni, mindegyikük jóléte sokban függ azoktól, akikkel szemben megfogalmazzák saját álláspontjukat. Nincs illúzió Moszkvában a BRICS-ben betöltött szerepével kapcsolatban sem, ezért ott igyekszik részt találni pozíciói megőrzésére, ahol a BRICS fő gazdaságainak kedvezni tud, és azok ideológiai pozíciót pedig nem fenyegeti.

A fentieket alapján a kazanyi találkozó inkább a tavalyi, johannesburgi csúcs utáni konszolidációnak minősül. Míg 2023-ban a bővítés és a nemzetközi intézmények reformjára vonatkozó ütemterv az „alternatív világrend építését kilátásba helyező BRICS” képét sugallta, addig az idei csúcs elsődleges szempontja az egység megőrzése és felmutatása volt, illetve az együttműködés elmélyítése és új dimenzióinak keresése. A zárónyilatkozat a nemzetközi pénzügyi rendszer megreformálása és a „dollármentesítés” terén sem tartalmaz radikális lépéseket és újdonságokat, csupán a saját valuták használatát támogatja az egymás közti elszámolásban, amire a tagországok többsége már eddig is törekedett.

Magyarország szempontjából a csúcstalálkozó egyik fontos üzenete, hogy továbbra sem lehet Nyugatra és a vele szemben álló, alternatív világrendet építő BRICS+ csoportra felosztani a világot, amelyben oldalt kell választani minden államnak. Ami a jövőt illeti, Magyarországnak érdemes figyelemmel kísérnie a Kazanyban bejelentett „BRICS-partnerország” kategória alakulását, mivel ez megfelelő eszköz lehet arra, hogy Magyarország szorosabb kapcsolatokat építsen ki a csoport gazdaságaival, elkerülve a blokkosodást hangsúlyozó nyugati politikusok kritikáját.